

Jens Bjørneboe:
«UNDER EN HÅRDERE
HIMMEL». Roman.
J. W. Cappelen's Forlag.
Oslo 1957.

(Fra Jærens og Sandnes Avis).

Krigstiden var på mange måter en hård tid, mørklegning bokstavelig og overført, ytrings- og meningstvung. Sorg og lidelse fulgte i krigens fotspor.

Vi gledet oss til frigjøringen, men det viste seg snart at det ble mange ting som det ikke var grunn til å glede seg over.

De tusener som soknet til NS eller som av andre grunner ble mistenkt for hjelp til tyskerne, fikk en meget hård tid. Men ikke bare disse. Også folk som sto utenom følte tiden som en mørketid der hatet var det mest fram-tredende.

De politiske partier sluttet seg sammen for å gjøre opp med sine politiske motstandere, og de gjorde det på en slik måte at folk som betraktet Grunnloven som det viktigste når det gjelder lov og rett, ble helt forferdet.

Folk ble skutt — somme etter rettergang, andre uten. Menn, kvinner og ungdom ble puttet i fengsler uten at de fikk benytte seg av rettsmidler som hører et hvert sivilisert samfunn til. Folk ble plaget. Mange slik at de tok sitt eget liv. Andre mistet forstand og nerver.

Grunnlovens forbud mot konfiskasjon ble en papirbestemmelse. Hetsen fikk samme karakter som hekseforfølgelsene i gamle dager. Juristene sjonglerte med fraser. Kirkens menn sa: «Døm for at I ikke skal dømmes!» Pressens menn ropte på hevnen, og fra de øvrige åndslivets menn hørte vi lite.

Sigurd Hoel skrev en bok der han unnskyldte NS-folkene med dette at de var blitt forskrudd som følge av foregående begivenheter i deres liv. Men få forsøkte å forklare at NS-folkene var

Bare arbeid — gleden kommer av seg selv.

Goethe.

mennesker som oss andre, med tilsvarende menneskelige feil, men også med gode sider, slik som folk flest.

*

Nå er den bok kommet som setter tingene på plass. Forfatteren Jens Bjørneboe har skrevet den.

Den forteller om mennskene, — om englandsfarerne, om jøssinger i motstandsbevegelsen og ellers. Men den forteller også om NS-folkene, og Bjørneboe kjenner dem alle. Han fordømmer ikke, men forklarer, og blant annet forteller han om den familie som boken især dreier seg om, — om den bakgrunn som drev faren inn NS, gjorde sønnen til frontkjemper og datteren til Røde Kors søster på Østfronten. Han syner disse menneskene som idealister som lar sine handlinger diktere ut fra en hellig overbevisning om at de tjener landets sak og gjør sin plikt ved å opptre som de gjør.

Vi som arbeidet med disse ting under oppgjøret ved at Bjørneboe har rett til å skrive som han gjør. Vi vet at de beste innen NS var av de beste samfunnsborgere vi hadde. Og det er ikke bare en liten krets som vet dette. De menn som har laget Landssvikoppgjøret vet det også nå. I den første opphissende stemning skjøv de den slags tanker tilside. De kunne da unnskyldes. Men det som gjør boken så forstemmende, det er at nå vet de at de har tatt feil. Men de tier hyklerisk. Landssvikoppgjøret skal være glemmt. «Ro omkring rettsoppgjøret».

Men er vi et sunt folk, kan ikke det som er skjedd glemmes. Vil vi en rettstat, må erkjennelse til. Bjørneboe vil fortelle folk sannheten om disse ting. Han kan den, og han kan fortelle om den.

Les boka!

Stavanger, den 8. oktober 1957.

Erling Ueland.

*

Boken behandler også flere sider ved okkupasjonstiden, før- og etterkrigsårene. Den er nærmest en heldig kombinasjon av roman, historisk roman og kriminalroman, spennende og vekslende.

jo alle nettopp sett at dikt kan erstatte dåd. — Men dikt kan ikke drive bort påtrengende problemer.

I en bok på 685 sider, utkommet på John Griegs Forlag Bergen 1955 — «Nazismen i Tyskland. En analyse av dens forutsetninger», legges det som i virkeligheten er Versailles-traktatens ektefødte barn — den tyske nasjonalsosialisme — under Arild Haalands lupe.

I Morgenbladet 5. oktober 1955 gir magister Hjalmar Hegge både surt og søtt fra seg i anledning Haalands «allsidige belysning av det tyske problem». Og det tiltross for «Haalands egen opprinnelige, nærmest marxistiske oppfatning og hans liebhaveri: de psykologiske «aggresjons»-teorier».

Hegge skriver videre at denne «allsidighet er paradoksalt nok blitt en alvorlig svakhet ved verket. Den er nemlig oppnådd på bekostning av det personlige engasjement. Og hvor dette ikke er til stede, der mangler selvsagt også en virkelig forståelse av fenomenene. Haaland er ut fra sine ideologiske og metodiske forutsetninger nærmest uinteressert når det gjelder f. eks. den åndshistoriske aspekt av det tyske problem».

Hegge fortsetter og Gut vet med hvilken autoritet: «Haalands analyse av denne side av nazismen er både overfladisk og utilstrekkelig. Hva man ikke på noen måte kan si om hans behandling av f. eks. den økonomiske og politiske aspekt — hvor han har

Den vil bli lest av almenheten, av tingmennene og statsrådene, av statsadvokatene, riksadvokaten og dommerne, både de impliserte og de standsmessig indignerte som hilser rettsstatens gjenreisning velkommen. Bjørneboes bok er et høyverdig bidrag til gjenreisningsarbeidet.

Torolv Fanebust.

er godaktig mot en kollega på det lukrative antinazistiske marked, selv om det neppe er hans mening å skildre forskeren Haaland som et siste skudd på Erling Falks stamme. Et skudd — som i likhet med de andre Falkungene — til personlig livgivelse har festet sine røtter i en offentlig kasse — in casu Chr Michelsens Institutt For Videnskap og Åndsfrihet.

Men jeg vil legge til: Kasse eller ikke kasse — regimets skriverkarle er flinke til å avlede oppmerksomheten fra angstfulle forutanelser. Med borgerlighet og positiv dyktighet har Tranmæls parti slått ut sine motstandere, der levet på sine partimaskiner som fortærer hverandre!

Haaland tar alt med når han side ned og side opp skal «klarlegge» det for innenattlesere i Europas nye historie helt unødvendige spørsmål om nazismens årsaker.

«DIEGIVNING»

«POTTETRENING».

«Fyldige opplysninger om de tyske skikker på dette punkt har vært vanskelig å finne. I etterkrigsårene er det levert to mer prinsipielt orienterte forsøk på å analysere den psykologiske bakgrunn for nazismen. Av disse nevnes psykiatrikeren Schaffner nesten intet om diegivningen . . . Likevel tyder tallene på at skuffelser under diingen er hyppigere innenfor middelstanden en blant de lavere klasser . . . Sterke frustrasjoner under diegivningen kan utvikle aggressivitet . . . De forhold som interesserer oss mest, er den forholdsvis direkte utformning av tidlig aggressivitet».

Akkja, her kan være sådd et forbrøderisk nazifrø. Men sier Haaland på side 176:

Større betydning har sannsynligvis behandlingen i den tid barna lærer å gå på potte. Her foreligger det mer omfattende opplysninger om tysk

lov til å drive «forskning»?

Hambro og æresgasjen

Forts. fra side 1 som har vært avgjørende for den senere utvikling i retning av restriksjoner, ufrihet og inflasjon.

At kongen og regjeringen kom ut av Oslo førte sluttelig til at de også kom ut av landet, og takket være Hambro med et tillitsvotum i lommen — et tillitsvotum som senere er blitt misbrukt ut over det angitte formål. Enn om Hambro hadde fått Statsmyndighetene til å bli i landet? Til å varetta sine funksjoner på konstitusjonell vis og foregå befolkningen med et godt eksempel, uten å la seg kue av okkupanten? Så man kunne unngått splittelsen og de uklare forhold som førte til etterkrigsoppgjøret? D.v.s. den linje som var den prinsipielle i Stortingets beslutning den 9. april etter regjeringens forslag med støtte av Hambro.

Noen konstitusjonelt tilfredsstillende forklaring på at regjeringen ikke fulgte denne linje etter den 13. april er ikke gitt, men det er kjent at pkt. 2 i det engelske provokasjonsprogram her ble aktuelt.

Herr Wright uttaler seg forsiktig, når han betegner Stortingsbeslutningen den 9. april som et «tillitsvotum», i stedet for å snakke om den såkalte fullmakt som av hr. Hambro selv ble forklart å være begrenset til å gjelde ordinær bemyndigelse i samsvar med Grunnlovens § 17.

Ut over denne begrensning hadde regjeringen ingen «Elverumsfullmakt», selv om man av opportunitetshensyn blir enige om en fiktiv sådan. Folkerettslig og konstitusjonelt var regjeringen ute av funksjon fra den forlot landet, uten bemyndigelse til å delta i stormaktskrigen. Dens forsøk på å bli ansett som «krigførende» skyldtes opprinnelig hensynet til Grunnlo-

vens §§ 11 og 41. Det var ønskelig å «kunne si» at kongen var i felt (iflg. gen. Ruge). Regjeringens anordninger ut over grensen av Grunnlovens § 17 var uten konstitusjonell hjemmel (vurderingsmessig på linje med proposisjoner, iflg. prof. Skeie), foruten å være direkte grunnlovstridige, når det gjaldt bestemmelser med «tilbakevirkende kraft». De dødsdommer som er felt må sees i lys herav, likesom hele etterkrigsoppgjøret forøvrig. Dette bør hamres inn i bevisstheten hos den uvitende masse som ennå i stor utstrekning er infisert av hetspropagandaen fra London og det ensrettede «retts»oppgjør, som ikke hadde noe med rett å bestille» (iflg. «Den norske Rättsuppörelsen»), men ble gjennomført under opinionsterror og villedende pressekommentarer, samt dessverre med støtte av mange jurister som har sviktet sitt kallsidele krav.

Hambros innsats må sees i lys av denne senere utvikling i forbindelse med hans forhold i april dagene. I betraktning kommer også at han personlig stemte for bekreftelse av bestemmelsen om dødsstraff, tross sin egen, klare begrensning av «Elverumsfullmakten».

J. V.

Vi har alle nok kraft til å holde ut andres lidelser.

La Rochefoucauld.

Den kører godt lass, som god kone kører i gard.

Ordtak fra Vest-Agder.

Det är på medlidande med sig själva som människorna i våra dagar går under.

Oscar Levertn.

Intet virker så tiltrekkende som det tilbaketrunkne.

Ukjent kilde.

R. S.

Man er ikke åndfull bare fordi man har mange ideer, like så lite som man er en stor feltherre fordi man har mange soldater.

Camfort.

Brillesjengene -

Forts. fra side 1

Men også utenfor hadde taknemligheten direkte adresse: Churchill, Frank Buchmann, m. fl. har gitt sterke positive uttalelser om Hitler. Der Führers gunst ble en formuespost på nesten like linje med en god bankkonto. — Både denne store nye profet og gullet hadde sine fantastiske troende: religionskrigen lå i luften.

Resultatet kjenner vi: Liket beseiret den Gale.

Det er krigens fasit, — etterkrigstidens etiske krav.

Oscar Ørnulf Aall.

Kjærlighetens gjerninger, som ingen mann kjenner til, eller noensinne kan få spurt, de forgår aldri.

Drummond.

Vi lever i en tid da spøkefuglene ser ut som likbærere og kaller seg for politikere.

Guy de Maupassant.

FOLK OG LAND

Redaktør og utgiver:
JOHANNES KRINGLEBOTN
Postboks 3237, Oslo

Ekspedisjon og kasse:
Kierschowsgt. 5, Oslo
Telefon 37 76 96
Boks 3214

Abonnementspriser:
Kr. 25,- pr. år, kr. 12,50
pr. halvår. Sverige og
Danmark: kr. 29,00 pr.
år, kr. 14,50 pr. halvår.
Utlandet for øvrig: kr.
33,00 pr. år, kr. 16,50 pr.
halvår. I nøytralt om-
slag kr. 35,00 pr. år, kr.
17,50 pr. halvår.

Løssalg 65 øre

Annonsepris:

32 øre pr. millimeter
over en spalte.
Bruk postgironr. 16450.
Sambandstrykkeriet
Oslo